

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Навчально-науковий інститут психології та соціального захисту
Кафедра українознавства та міжкультурної комунікації

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
З ДИСЦИПЛІНИ

«УКРАЇНСЬКА МОВА ТА КУЛЬТУРА»

для студентів денної форми навчання
усіх спеціальностей

Львів – 2024

Навчально-методичні матеріали з дисципліни «Українська мова та культура» для студентів денної форми навчання усіх спеціальностей / Л. О. Вербицька, І. З. Денис, Х. Б. Ворок, Т. Я. Конівіцька. Львів, 2024. 55 с.

Рецензенти:

Шелюх О. М. – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри гуманітарних наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Сколоздра-Шепітко О. Р. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови імені Івана Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка.

Рекомендовано до друку рішенням навчально-методичної ради навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, протокол № 4 від 11 квітня 2024 р

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Курс «Українська мова та культура» є обов'язковим для вивчення на першому курсі для бакалаврів усіх спеціальностей. Оскільки такі дисципліни, як мова, культура, історія та інші гуманітарні набувають зараз дуже важливого стратегічного значення, необхідно формувати переконання у молодого покоління, що опанування знань такого спектру дозволить їм розуміти складні процеси, які відбуваються зараз у глобалізованому світі щодо ідентифікації особистості, зокрема й національної ідентифікації. Курс побудований так, що передбачає поглиблення й розширення тих знань, які здобувачі освіти здобули в середній школі. Зокрема, рекомендовано вивчати проблеми мовної свідомості, поглиблювати розуміння функцій мови, форм лінгвоциду, які віддавна використовували проти нашої державної мови тощо; з історії культури вивчають глибоко теми, які всім своїм змістом свідчать про приналежність української культури до європейської цивілізації, а ці всі проблеми повинні знати й розуміти спеціалісти будь-якої галузі.

2. Мета і завдання курсу

2.1. Мета:

З української мови: формувати національно-мовну особистість, підвищити загальномовний рівень майбутніх фахівців, ознайомити здобувачів з нормами сучасної української мови в професійному спілкуванні, з основними вимогами до складання і оформлення документів, формувати культуру, практичні навички ділового усного і писемного спілкування. Навчити здобувачів умінь грамотно і вільно володіти лексикою свого фаху, що обумовлює органічний взаємозв'язок з іншими спеціальними дисциплінами, допомагає орієнтуватися у професійній діяльності й налагоджувати ділове співробітництво на національному й міжнародному рівнях.

З української культури:

Ознайомити здобувачів вищої освіти із закономірностями виникнення та джерелами формування української культури, особливостями її розвитку на різних етапах історії України, з'ясувати сутнісні ознаки духовної культури нашого народу, її гуманістичну спрямованість, відкритість перед культурами інших етносів, глибокий демократизм, творчий характер. Навчити здобувачів вільно оперувати сучасними концептами історичної культурології та широким фактологічним матеріалом.

2.2. Завдання:

Українська мова

- сформувати мовну свідомість та мовну стійкість у здобувачів;
- виховувати культуру професійного спілкування з урахуванням двох аспектів: підвищення загальномовної освіченості майбутніх спеціалістів і їх фахової мовної грамотності;
- сформувати стійкі вміння й навички нормативної роботи з текстами офіційно-ділового стилю;
- сприяти постійному збагаченню словникового запасу;
- активізувати й поглибити знання з лексики, граматики, орфографії та пунктуації;
- формувати вміння самостійно здобувати і застосовувати знання, користуватися спеціальною та довідковою літературою;
- вчити правильно використовувати мовні засоби для усного та письмового творення, фіксації чи передавання інформації в різних комунікативних ситуаціях.

Українська культура

- сформувати знання про сутність, закономірності існування та розвитку, способи пізнання культури, виявлення законів та механізмів функціонування конкретних її форм і сторін;
- навчити аналізувати явища культури як систему цивілізаційних феноменів, особливо враховуючи специфіку спеціальності, яка передбачає знання світової культури й чужоземних мов;
- навчити здобувачів самостійно здобувати знання і застосовувати їх при такому аналізі;
- засвоєння знань про найвидатніші здобутки людської цивілізації в галузі культури, в тому числі української.

3. Інформаційний зміст курсу

Тема 1. Культура: сутність, структура, функції. Мова як феномен культури. Мовна свідомість. Стратегічне значення мови й культури в сучасних умовах.

Поняття «культура». Етимологія та зміст терміна. Структура та функції культури в суспільстві. Типологія культур. Історичні передумови виникнення та джерела формування української культури. Періодизація розвитку української культури. Поняття мовної свідомості та мовної стійкості. Роль мови у суспільному житті. «Мова – сорочка духу народного» (Панас Мирний). Мовна політика в Україні. Закони України про мову. Походження української мови.

Тема 2. Літературна мова. Мовна норма. Типи мовних норм. Словники.

Поняття «загальнонаціональна мова». Мовна картина світу. Форми української мови. Літературна мова. Мовна норма, типи мовних норм: орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, орфографічні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, словотвірні, пунктуаційні. Суспільне значення культури мови як елемента загальної культури людини. Загальні вимоги до мовлення: правильність, змістовність, послідовність, багатство, точність, виразність, доречність та доцільність.

Тема 3. Сучасна війна в Україні: філософсько-культурологічна візія. Аналіз культурологічних інтерв'ю Оксани Забужко.

«Час переписувати візію світу, в якому не було України» – про дерусифікацію України. «Україна зламала інерцію поразок» – про засилля русистики у західній славистиці, народних амбасадорів України, слово, що «стало плоттю», та відповідальність російської літератури. «Війна України за незалежність покликана підчистити помилки 300-літнього циклу людської історії» – про «війну смислів», шанс показати свою, українську ідентичність і культуру, а також про мову, зокрема, про перехід на українську під час війни.

Тема 4. Український правопис крізь постаті мовознавців.

Видатні мовознавці та укладачі правопису 1928 року: Іван Огієнко, Агатангел Кримський, Олекса Синявський, Олена Курило, Євген Тимченко та ін. Вилучення літери г.

Тема 5. Праслов'янська культура та культура Київської Русі.

Культура на українських землях у найдавніші часи. Міфологічний простір слов'янського язичництва. Вплив Візантії та християнства на культуру Київської Русі. Поняття про візантизм. Виникнення Візантійської імперії. Християнство – головна підвалина культури Візантії. Філософія й наука у Візантії. Літописна традиція. Роль храму як «земного неба» у Візантії. Феномен ікони: іконоборці та іконошанувальники. Церковна поезія: Іоан Золотоустий, Роман Солодкоспівець. Значення Візантійської культури. Демонстрація фільму (10 хв.) про культуру Руси-України.

Тема 6. Правопис 2019: що пишемо по-новому?

Методика реалізації українського правопису. Зміни в структурі нової редакції правопису. Основні зміни в редакції правопису 2019 року порівняно з редакцією правопису 1990 року. Утворення та вживання фемінітивів у мовленні.

Тема 7. Русь і руська спадщина – «наша і несвоя»? Історична правда про походження та формування української культури.

Історичні передумови виникнення та формування української культури. М.-Р. Стех «Про Русь і руську спадщину». Київська Русь: культурні виміри (література, мистецтво, освіта). «Повчання дітям» Воло-

димира Мономаха – одна з найвидатніших пам'яток літератури Київської Русі. Постає Володимира Мономаха в українській культурі. Жанр повчання в літературі. Головні ідеї «Повчання...» Сучасне звучання цього твору.

Ікона як культурний феномен. Виникнення традиції іконописання у Візантії. Особливості візантійської ікони: символіка і колористика. Українська ікона, її національні особливості. Призначення та головні сюжети ікон. Характеристика ікони (за вибором).

Тема 8. Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. Писемна професійна комунікація.

Функціонально-стилістична диференціація сучасної української літературної мови. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. Офіційно-діловий стиль: призначення, мовні засоби та сфера вживання. Науковий стиль: призначення, ознаки та мовні засоби. Текст як форма реалізації мовно-професійної діяльності. Основні вимоги до тексту документів. Оформлення результатів наукової діяльності. Стилістичні норми.

Тема 9. Культура України в XIV-XVI ст. Український ренесанс.

Епоха Відродження – важливий етап у культурному розвитку Європи. Трактат Піко делла Мірандола «Про гідність людини» (1486), його актуальність у наш час. Українське культурне піднесення (кінець XV – початок XVII ст.). Братства і їх роль у розвитку культури. Львівське братство.

Тема 10. Лексичний аспект сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні.

Лексичні засоби професійного мовлення. Лексика української мови з погляду її походження та зі стилістичного погляду. Багатозначність, омонімія, синонімія, антонімія, паронімія. Правильність вживання слів у властивих їм значеннях. Слова-паразити, жаргонізми, лайливі та вульгарні слова. Росіянізми та англіцизми у професійному спілкуванні.

Тема 11. «Якби ми дожили до національного театру, тоді б ми стали нацією» (В. Шекспір). Українське театральне мистецтво: від народних ігор до сучасного перформенсу.

Античні витоки театру. Початки українського театру: інтермедія, інтерлюдія, вертепна й шкільна драма. Український театр корифеїв. Його видатні діячі. Модерний театр Леся Курбаса і його естетичні засади. Український театр у XXI столітті. Театр в Україні під час війни сьогодні.

Тема 12. Українська термінологія в професійному спілкуванні. Наукова комунікація як складник фахової діяльності.

Історія і сучасні проблеми української термінології. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузєва і вузькоспеціальна термінологія. Способи творення термінів. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів. Українські термінологічні словники. Термінологія обраного фаху.

Тема 13. Українське бароко – видатне явище в європейській культурі.

Італійське бароко. Філософія бароко та його мистецькі риси. Людина в бароковій культурі.

Світогляд українського бароко, його специфіка порівняно із західноєвропейським. Українське козацьке бароко (Мазепинське бароко). Львів – місто барокової культури. Бароко в українській літературі. Барокова музика.

Тема 14. Фразеологізми у професійному мовленні.

Порушення фразеологічної точності. Переклад іншомовних ustalених виразів та фразеологічні звороти. Професійні фразеологізми. Переклад іншомовних ustalених виразів та фразеологічних зворотів.

Тема 15. «Найяскравіша постать найвеличнішої епохи»: Іван Мазепа і мазепинське бароко.

Поняття українського бароко. Його світоглядні засади. Роль Гетьмана Івана Мазепи в політичному житті України XVIII ст. Іван Мазепа – видатний культурний діяч своєї епохи. Просвітницька і загальнокультурна діяльність великого українця. Іван Мазепа – меценат і письменник. Життя Гетьмана Мазепи – приклад жертвовного служіння українському народові.

Тема 16. Словотвірні норми – основа слова. Основні словотвірні моделі сучасної української мови та їх порушення.

Правила творення слів за словотвірними моделями. Аналіз найпоширеніших помилок на словотвірному рівні (неправильне вживання префіксів, ненормативне вживання суфіксів, використання суфіксальних моделей замість префіксально-суфіксальних, ненормативне вживання слів, утворених способом осново- і словоскладання та ін.). Уживання префіксів та суфіксів у професійному мовленні.

Тема 17. Модернізм як явище європейської культури. Модерні тенденції в українській культурі кін. XIX – поч. XX ст.

Модернізм як специфічний культурний феномен. Його філософсько-світоглядні підвалини. Українська культура на шляху національного відродження (кін. XVIII – поч. XX ст.). Модернізм як мистецький напрям та його характерні риси. Модерні тенденції в українській культу-

рі. Модерні течії в мистецтві: імпресіонізм, експресіонізм, символізм, кубізм, супрематизм.

Тема 18. Ономастичні норми.

Українські відповідники російських імен. Правила написання українських імен. Присвійні прикметники, утворені від власних назв. Творення та відмінювання імен, прізвищ та по батькові. Чергування голосних при словозмінах у власних назвах.

Тема 19. «Вони засідають у душі своїх героїв – і нею, мов магічною лампою, освічують все оточення» (І. Франко): українські модерністи у світовому контексті.

Модернізм в українській літературі: трагічний розрив між духовністю та існуванням («Камінний господар», «Лісова пісня» Лесі Українки), наголошення на біологічній сутності людини, глибини природних інстинктів (Г. Хоткевич, В. Винниченко), психологічне самозаглиблення та ослаблення зв'язків героя з оточенням (М. Коцюбинський, О. Кобилянська). Література 20-х рр. Творчість представників літературних груп, об'єднань, організацій – «Музагет», «Аспанфут», «Асоціація комункульту», «ВАПЛІТЕ», «Авангард», «МАРС», «Нова генерація» та інші.

Тема 20. Фонетичні аспекти культури професійного спілкування. Орфоепічні та акцентуаційні норми.

Фонетичні аспекти культури професійного спілкування (артикулювання, наголошування, інтонування, засоби милозвучності). Вимова звуків у словах. Найтипівіші орфоепічні помилки (вимова ненаголошеного «а» замість «о», м'яка вимова приголосного перед «є», оглушення дзвінких звуків, нечітка вимова звука «й» після апострофа і між голосними тощо). Принцип милозвучності української мови. Чергування прийменників і префіксів у – в. Чергування і – й, з – зі – із. Наголошування лексем відповідно до вимог української літературної мови. Подвійний, рухомий наголос.

Тема 21. Українська культура в епоху «Розстріляного Відродження». Українське поетичне кіно – світовий культурний феномен.

Суспільно-політичні процеси в Україні на початку ХХ століття. Еміграція української культури за кордон. «Розстріляне відродження»: причини і наслідки. Українське поетичне кіно – світовий культурний феномен. Олександр Довженко – основоположник українського поетичного кіно. Чарлі Чаплін: «Я знаю тільки одного видатного майстра кіно, якого слов'янство дало світові: це – Довженко». Проблематика фільмів О. Довженка та їх жанрові особливості.

Тема 22. Граматичні категорії іменника у професійному мовленні.

Утворення та функціонування граматичних форм іменника. Рід іменників. Рід незмінюваних іменників. Число іменників. Закінчення іменників твердої, м'якої та мішаної груп. Кличний відмінок іменників I, II відміни. Родовий відмінок множини іменників.

Тема 23. «Вони були геніями, вони були українцями – саме тому їх убили»: трагедія українських митців 1920-1930-х років.

Поняття «український культурний ренесанс». Шляхи розвитку української культури як проблема Літературної дискусії 1925-28рр. Модерний український театр: творчий тандем Леся Курбаса й Миколи Куліша. «Бойчукісти» як культурний феномен. Український мистецький авангард: О. Богомазов, Г. Нарбут, К. Малевич, Олександра Екстер та ін. Еміграція української культури за кордон: причини й наслідки.

Тема 24. Граматичні категорії прикметника, займенника та прислівника у професійному мовленні.

Присвійні прикметники. Ступені порівняння прикметників. Відмінкові форми займенників. Найтиповіші порушення: утворення присвійних прикметників, утворення ступенів порівняння прикметників, поєднання вищого ступеня порівняння прикметників у словосполученнях без прийменників чи сполучників та ін.

Тема 25. Епоха «шістдесятників» в українській культурі.

Покоління шістдесятників. Мистецькі завдання, які вони ставили перед собою. Найвидатніші представники цього покоління. Праця Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація»? : головні ідейні акценти. Українське поетичне кіно: новий етап розвитку.

Тема 26. Функціонування числівника та дієслова у професійному мовленні.

Нормативне вживання числівників, їх відмінювання. Поєднання числівників з іменниками. Правопис складних та складених числівників, їх відмінювання. Числові іменники в офіційно-діловому стилі.

Утворення особових форм дієслова. Способи дієслова, їх відмінювання. Використання форм дієслів у професійній діяльності. Віддієслівні іменники. Пасивні конструкції. Дієприкметник, дієприслівник.

Тема 27. «Прорватись крізь залізну завісу»: ціна мистецтва українських шістдесятників.

Політична і культурницька діяльність шістдесятників. Шістдесятники у мистецтві: Микола Вінграновський, Євген Гуцало, Іван Драч, Роман Іванчук, Ірина та Ігор Калинці, Ліна Костенко, Євген Сверстюк, Іван Світличний, Василь Симоненко, Василь Стус, Григорій Тютюнник, Валерій Шевчук; Алла Горська, Опанас Заливаха, Віктор Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна, Стефанія Шабатура; Сергій Параджанов, Юрій Ілленко, Леонід Осика, Лесь Танюк; Григорій Кочур та Микола Лукаш.

Тема 28. Синтаксичні норми фахового мовлення.

Найпоширеніші синтаксичні помилки у наукових текстах та шляхи їх уникнення. Правила побудови та утворення словосполучень і речень. Порядок слів у реченні. Координація підмета і присудка. Ненормативне керування. Помилки й неточності у вживанні однорідних членів речення. Невдале використання пасивних конструкцій, дієприкметникових та дієприслівникових зворотів. Використання особових та безособових речень як синонімічних синтаксичних конструкцій в офіційно-діловому стилі.

Тема 29. Розвиток та перспективи сучасної української культури. Епоха постмодернізму. Війна в культурі.

Соціально-політичні умови становлення сучасної української культури. Постмодернізм як філософія розвитку української культури. Сучасні культурні виклики. Літературний процес у сучасній Україні. Дилема: книга чи інтернет? Основні визначення постмодерністської літератури. Сучасна українська музична культура, кіно- та театральне мистецтво. Скульптура, архітектура, образотворче мистецтво, народно-прикладне мистецтво. Нові види мистецтва в епоху інформаційно-комунікаційних технологій і синтез мистецтв. Відгук воєнних реалій у сучасній українській культурі.

Тема 30. Пунктуаційні та орфографічні норми сучасної літературної мови у професійній сфері.

Типові порушення пунктуаційних та орфографічних норм в офіційно-діловому стилі. Неправильне вживання розділових знаків для відокремлення обставини, означення, прикладки; при однорідних членах речення; у простому і складному реченні та ін. Вживання тире та двокрапки у простому та складному реченні. Типові орфограми.

Тема 31. «Між дискотекою й візантійським храмом»: український постмодернізм як явище культури постіндустріального суспільства.

Епоха постмодернізму: химерне переплетіння світоглядів. Іван Марчук: творчий шлях визнаного українського генія. Постмодернізм в українській літературі. Юрій Андрухович: найяскравіший представник українського постмодернізму. Творчість Сергія Жадана – поєднання джазу у слові, літературного есе та звичайної історії сучасної людини. Сучасна українська вишивка: код національної культури. Парадигма постмодернізм в українському образотворчому мистецтві. Війна і сучасне українське культурне життя.

Тема 32. Редагування текстів професійного спрямування.

Типові порушення пунктуаційних, синтаксичних, лексичних, словотвірних, морфологічних, ономастичних та орфографічних норм у професійній сфері.

4. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ КУРСУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма)				
	у сво- го	у тому числі			
		л	сем	пр	с.р.
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Культура: сутність, структура, функції. Мова як феномен культури. Мовна свідомість. Стратегічне значення мови й культури в сучасних умовах.	4	2			2
Тема 2. Літературна мова. Мовна норма. Типи мовних норм. Словники.	4			2	2
Тема 3. Сучасна війна в Україні: філософсько-культурологічна візія. Аналіз культурологічних інтерв'ю Оксани Забужко.	4		2		2
Тема 4. Український правопис крізь постаті мовознавців.	4			2	2
Тема 5. Праслов'янська культура та культура Київської Русі.	4	2			2
Тема 6. Правопис 2019: що пишемо по-новому?	4			2	2
Тема 7. Русь і руська спадщина – «наша і несвоя»? Історична правда про походження та формування української культури.	4		2		2
Тема 8. Стилї сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. Писемна професійна комунікація.	4			2	2
Тема 9. Культура України в ХІУ-ХУІ ст. Український ренесанс.	4	2			2
Тема 10. Лексичний аспект сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні.	5			2	3
Тема 11. «Якби ми дожили до національного театру, тоді б ми стали нацією» (В. Шекспір). Українське театральне мистецтво: від народних ігор до сучасного перформенсу.	5		2		3
Тема 12. Українська термінологія в професійному спілкуванні. Наукова комунікація як складник фахової діяльності.	5			2	3
Тема 13. Українське бароко – видатне явище в європейській культурі.	4	2			2
Тема 14. Фразеологізми у професійному мовленні.	6			2	4
Тема 15. «Найяскравіша постать найвеличнішої епохи»: Іван Мазепа і мазепинське бароко.	4		2		2
Тема 16. Словотвірні норми – основа слова. Основні словотвірні моделі сучасної української мови та їх порушення.	6			2	4

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма)				
	Усьо- го	у тому числі			
		л	сем	пр	с.р.
1	2	3	4	5	6
Тема 17. Модернізм як явище європейської культури. Модерні тенденції в українській культурі кін. XIX- поч. XX ст.	4	2			2
Тема 18. Ономастичні норми.	4			2	2
Тема 19. «Вони засідають у душі своїх героїв – і нею, мов магічною лампою, освічують все оточення» (І. Франко): українські модерністи у світовому контексті	4		2		2
Тема 20. Фонетичні аспекти культури професійного спілкування. Орфоспічні та акцентуаційні норми.	4			2	2
Тема 21. Українська культура в епоху «Розстріляного Відродження». Українське поетичне кіно – світовий культурний феномен.	4	2			2
Тема 22. Граматичні категорії іменника у професійному мовленні.	4			2	2
Тема 23. «Вони були геніями, вони були українцями – саме тому їх убили»: трагедія українських митців 1920-1930-х років.	4		2		2
Тема 24. Граматичні категорії прикметника, займенника та прислівника у професійному мовленні.	4			2	2
Тема 25. Епоха «шістдесятників» в українській культурі.	4	2			2
Тема 26. Функціонування числівника та дієслова у професійному мовленні.	4			2	2
Тема 27. «Прорватись крізь залізну завісу»: ціна мистецтва українських шістдесятників.	4		2		2
Тема 28. Синтаксичні норми фахового мовлення.	4			2	2
Тема 29. Розвиток та перспективи сучасної української культури. Епоха постмодернізму. Війна в культурі.	4	2			2
Тема 30. Пунктуаційні та орфографічні норми сучасної літературної мови у професійній сфері.	4			2	2
Тема 31. «Між дискотекою й візантійським храмом»: український постмодернізм як явище культури постіндустріального суспільства.	4		2		2
Тема 32. Редагування текстів професійного спрямування.	4			2	2
Усього годин	135	16	16	32	71

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема практичного заняття 1.

ЛІТЕРАТУРНА МОВА. МОВНА НОРМА. ТИПИ МОВНИХ НОРМ. СЛОВНИКИ

План

1. Історія формування і розвитку української мови.
2. Мовна картина світу.
3. Форми української мови. Літературна мова.
4. Мовна норма, типи мовних норм: орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, орфографічні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні.
5. Види і типи словників у сучасній українській літературній мові.
6. Суспільне значення культури мови як елемента загальної культури людини.
7. Загальні вимоги до мовлення: правильність, змістовність, послідовність, багатство, точність, виразність, доречність та доцільність.

Доповідь:

1. Українська мова серед мов народів світу.
2. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.
3. Грецькі запозичення в українській мові.
4. Латинські запозичення в українській мові.
5. Історія словникової справи в Україні.
6. Найдавніші українські словники.
7. Словник Бориса Грінченка.

Завдання 1. Виправте неправильні слова та словосполучення: *виключення з правил, відклонити пропозицію, вредна привичка, говорити на українській мові, головокружіння, заказний лист, заключити договір, згідно закону, ключове завдання, моя автобіографія, слідуєча пара, виключати ток, біля тисячі сторінок, видне місце в літературі, даний документ, не дивлячись на погану погоду, положити на шкаф, тратити час даремно, шахмат-*

на доска, з цього витікає, надавати значення, протилежна сторона вулиці, листок папиру, любимо заняття, кидатися у вічі, працювати круглодобово, мармурний підвіконник, надіодати сестрі, небезпечні качелі, кататися на коньках, іменно в цей день.

Завдання 2. Виправити помилки в реченнях.

Студент не прийшов на заняття із-за хвороби, тому не встиг опрацювати великий об'єм інформації. Я поступив у вищий навчальний заклад. Адміністрація підготувала юбіляріві вітальну адресу. Сьогодні мова йдеться про бувших студентів нашої групи. Більша половина аптек працює круглодобово, тому ви купите це лікарство. Молодий викладач вимогливо відноситься до студентів, бо в текстах зустрічаються мовні огріхи. Наш відділ відчитався перед комісією про роботу за минулий квартал. На протязі цього навчального року ми маємо виконати великий об'єм роботи. По вівторкам проводяться консультації і студенти можуть вірно виконати великий об'єм завдань. У відповідності з наказом більша половина студентів поступили в вищий навчальний заклад. Він являється освітченим викладачем цього навчального закладу. Він являється бувшим студентом інституту. У тексті зустрічаються мовні огріхи, але документ не суперечить існуючому законодавству. Студент мішав проводити заняття і був наказаний за це. Кампанія підготувала Ользі Миколаївній вітальну адресу.

Тести

1. У котрому рядку вжито слово, яке не можна поєднати зі словом *знімати*?

- А. Пальто.
- Б. Кіно.
- В. Квартиру.
- Г. З вішака.

2. У котрому рядку всі словосполучення правильні?

- А. Заказувати автобус, грошовий перевод.
- Б. Прийти по адресу, наглий студент.
- В. Грошовий переказ, наглий дощ.

Г. Знімати квартиру, вступати до університету.

3. У котрому рядку всі словосполучення правильні?

А. Кругосвітня подорож, шкідлива звичка, знеболювальні ліки.

Б. Музичний інструмент, слідує зупинка, самий наймудріший студент.

В. Захворіти на грип, сильний нежить, ставитися з повагою.

Г. Найбільш досвідчений, відношення до студента, військова форма

4. У котрому рядку всі слова утворено правильно?

А. Призначити, перевірка, привичка.

Б. Підзабуті, татуїровка, панівний.

В. Річний, навколосвітній, перехрестя.

Г. Тишина, красавиця, зварщик.

5. У котрому рядку правильно вжито прийменник *по*?

А. Йти по перепустках.

Б. Працювати по сумісництву.

В. Йти по хліб.

Г. Йти за хлібом.

Тема практичного заняття 2.

**УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС КРІЗЬ
ПОСТАТІ МОВОЗНАВЦІВ**

План

1. Історія українського правопису 1928 року.
2. Український правопис крізь постаті мовознавців.
3. Фонетична та морфологічна асиміляції.
4. “Український правопис — це ілюзії і дійсність” (Олександр Пономарів).

Доповідь:

1. Видатні мовознавці та укладачі правопису 1928 року: Іван Огієнко, Агатангел Кримський, Олекса Синявський, Олена Курило, Євген Тимченко та ін.

2. Руйнатори українського правопису 1928 року і творці зросійщеного правопису 1933 року.

3. Вилучення літери г.

Завдання 1. Прочитайте ці події щодо створення правопису. Підготуйте до кожного пункту більш детальну інформацію для обговорення її з однокласниками на занятті.

1. *"Правила українського правописання" Івана Огієнка стали першою науковою системою нашого правопису, які були затверджені 1921 року (УНР), вдосконалені у Правописі 1929 року;*

2. *4 вересня 1928 року Рада Народних Комісарів своєю постановою затвердила новий український правопис ("скрипниківський" (від прізвища тодішнього Народного комісара освіти, Миколи Скрипника) або "харківський"), який діяв до 1933 р.*

3. *31 березня 1929 року "скрипниківський" правопис було прийнято Українською академією наук, а 29 травня 1929 року – Науковим товариством імені Шевченка у Львові.*

4. *Правопис було схвалено на Всеукраїнській правописній конференції у Харкові.*

5. *У 1933 правописна комісія переробила "Український правопис", визнавши норми 1927–1928 років "націоналістичними".*

6. *На початку 1990-х років деякі мовознавці та політичні діячі виступали з вимогами відновити принаймні деякі норми харківського правопису.*

Завдання 2. Прочитайте текст. Прокоментуйте його. Яке ваше ставлення до цього тексту?

***Новий український правопис:
ретро-автомобіль чи сучасний "Мерседес"?***

"У Фейсбуці тьма-тьмуца роз'яснень щодо нового правопису. Читаю усе це й думаю: а чи буду я особисто спілкуватися новітньо або, як казали Проня Прокопівна, "по-модньому", на кшталт "міністерка", "лікарка", "етер"? Доходжу висновку,

що навряд чи це вдасться. Бо вважаю, що повернення до норм правопису 1919 року не є достатньо обґрунтованим рішенням. І таким, що на часі. Мабуть, добре мати ретро-автомобіль 1919 року. Щоб на ньому один чи два рази упродовж року хизуватися на якомусь шоу. Але щодня їздити на такому ретро-автомобілі навряд чи доцільно..."

Тести

1. По-новому пишемо й вимовляємо слова:

- А. об'єкт
- Б. проектор
- В. ін'єкція
- Г. плеєр

2. Неправильно утворювати українські фемінітиви

- А. професор – професорка
- Б. продавець - продавчиня
- В. пілот – пілотка
- Г. патрон - патронеса

3. Укажіть правильний варіант написання:

- А. веб-сайт
- Б. вебсайт
- В. Веб-сайт
- Г. "вебсайт"

4. Укажіть рядки іменників іншомовного походження, які відмінюються

- А. ситро
- Б. метро
- В. кіно
- Г. пальто

5. У словах грецького походження можемо вживати й «Ф», і «Т», КРІМ :

- А. ефір – етер
- Б. Афіни – Атени
- В. пауза – павза
- Г. кефір – кетер

Тема практичного заняття 3.

ПРАВОПИС 2019: ЩО ПИШЕМО ПО-НОВОМУ?

План

1. Методика реалізації українського правопису.
2. Зміни в структурі нової редакції правопису.
3. Основні зміни в редакції правопису 2019 року порівняно з редакцією правопису 1990 року.

Доповідь:

1. Основні нововведення в редакції правопису 2019 року.
2. Варіативність правопису 2019 року.
3. Утворення та вживання фемінітивів у мовленні.
4. Соцмережі українською: написання.

Завдання 1. Відредагуйте текст згідно із правилами українського правопису (2019 року):

У системі сучасної комунікації є топ-5 правил ефективного спілкування. Перше: не варто робити із себе академічку, тобто говорити ускладнено, презентуючи наукову параною. Лексично багата та синтаксично різноманітна простота – це вже півсправи на шляху до успіху. Друге: намагайтеся у Фейсбуці, Інстаграмі та інших соц-мережах слідувати за своїм мовленням, бути грамотним, виправляти себе, начебто створювати веб-дизайн своєї комунікації онлайн. Третє: відчуйте себе бодібідером свого мовлення, прокачайте власне мовне тіло, створіть свій особливий бодіарт у спілкуванні, тобто виробіть власний стиль мовлення. Четверте: їдьте до Львову, Тернополю, Івано-Франківську та інших міст, де багато української, і слухайте її там, всотуйте нові слова, збагачуйте свій словниковий запас і вловлюйте синтаксичне різноманіття. П'яте: створіть свою еко мову, очищуйте її від засилля росіянізмами, щоб будь-який ріелтор зміг продати ваш мовний штрих-код навіть найприскіпливішому священику.

Завдання 2. Прочитайте текст Олександра Пономаріва з праці «Український правопис у запитаннях і відповідях». Прокоментуйте його. Прокоментуйте й інші фонетичні та морфологічні асиміляції.

Слова *ефір*, *кафедра*, *марафон* не мають “грецької подоби”, бо ні греки, ні інші народи не вимовляють і ніколи не вимовляли в цих словах ф. Така вимова властива тільки росіянам, які навіть літеру на позначення цього звуку називали “*фита*” (насправді по-давньогрецькому вона “*тема*”, по-новогрецькому “*тита*”)

Тести

1. Оберіть правильний новий варіант написання власних назв:

А. прочитав у соцмережі «Фейсбук», знайшов в енциклопедії «Вікіпедія»

Б. прочитав у соцмережі фейсбук, знайшов в енциклопедії «Вікіпедія»

В. прокоментував у Фейсбуці, пошукав у гуглі

Г. прокоментував у «фейсбуці», пошукав у гуглі

2. Яке написання не є правильним відповідно до правопису 2019 року?

А. проект, Ігорович, фойє

Б. кафедра, аудиторія, міф

В. катедра, авдиторія, міт

Г. проект, Ігорьович, авдиторія

3. У якому рядку обидва слова написано правильно?

А. віцепрем’єр, вебсайт

Б. топ-10 помилок, пресконференція

В. контрудар, контр-адмірал

Г. екс-президент, експозиція

4. Знайдіть слово, яке з пів слід писати разом.

А. пів/острів

Б. пів/Європи

В. пів/години

Г. пів/Києва

5. Яке написання правильне?

- А. параноя, феєрверк, фое, Феєрбах,
- Б. параноя, феєрверк, фое, Фейєрбах,
- В. паранойя, фейєрверк, фойє, Феєрбах,
- Г. паранойя, фейєрверк, фойє, Фейєрбах,

**Тема практичного заняття 4.
СТИЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ
ПИСЕМНА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ**

План

1. Писемна професійна комунікація. Функціонально-стилістична диференціація сучасної української літературної мови.

2. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.

3. Офіційно-діловий стиль: призначення, мовні засоби та сфера вживання.

4. Поняття про документ, реквізити, бланк документа. Вимоги до укладання документів.

5. Класифікація документів за найбільш загальними ознаками подібності і відмінності.

6. Логічні та структурні елементи тексту документа. Вимоги до тексту документа.

Доповідь:

- 1. З історії документування.
- 2. Національний стандарт України на оформлення документів.
- 3. Вимоги до змісту та розташування реквізитів.

Завдання 1. Перевірте свої знання про стилі сучасної української літературної мови, продовживши речення або вставивши потрібні слова.

Регулювати офіційно-ділові відносини – завдання ... стилю. ... стиль передбачає як мету мовлення обстоювання і пропаганду суспільно-політичних ідей тощо. Настрої, думки, почуття людей відтворюють за допомогою художніх образів, і це є ознакою ... стилю. Усе багатство національної мови увібрав у себе ... стиль. Формування громадської думки – це призначення ... стилю. У текстах указів, законів, постанов ми маємо справу з ... стилем. Метою ... стилю є повідомлення про результати досліджень, експериментів, розрахунків. Природна безпосередність мовців, діалектні та жаргонні елементи спілкування характеризують ... стиль.

Завдання 2. виправте в поданих реченнях помилки, пов'язані з порушенням стилістичних норм.

Біля сто студентів показали глибокі знання з фахових дисциплін. Психолог ламає в студентів поняття про їх місто в житті. Місто не в змозі покращити наш життєвий фонд. У іноземця, звичайно, очі помаленько сповзають на лоба. День пропав недарма. В університеті я починав дорослішати за рахунок чужого досвіду. Я профіль у цій справі. Політична ситуація знову загостриться до такої степені, що буде впливати на все. Одна третина студентів не ходить на пари з фізкультури. У економічному коледжі мною створена моя концепція навчання українській мові. Для того, щоб навчити дітей англійському, треба використовувати сучасні нові методи, які будуть ефектні для учнів. Однією з проблем являється проблема змісту знань. Якщо ми візьмемо по рівням знань, то побачимо, що вони різні. Це викликало заперечення серед студентської молоді. Наведу кілька аспектів, які розглядали на семінарі. Увагу людей треба відвернути, повести у вірному напрямку. Бажаю студентові вдачі, натхнення і віри у перемогу.

Тести

1. Виберіть правильний початок автобіографії.

А. Я, Шевченко Ірина Василівна, народилась 20 вересня в 2003 році міста Львова.

Б. Я, Ковальова Ірина Василівна, народилася 20 вересня 2003 року в м. Львові.

В. Я, Ірина Василівна Шевченко, народилася 20 вересня в 2003 році в м. Львові.

Г. Я, Ірина Василівна Ковальова, народилася 20 вересня 2003 року в м. Львів.

2. Виберіть правильний варіант оформлення адреси в ділових паперах.

А. с. Загірне, Стрийського району Львівської області.

Б. с. Зарічне Стрийського району, Львівської області.

В. с. Дністрове, Стрийського району, Львівської області.

Г. с. Надвірне Стрийського району Львівської області.

3. Документ, у якому особа, що його складає, подає опис свого життя та діяльності, – це:

А. Автобіографія. Б. Резюме. В. Характеристика .Г. Пояснювальна записка.

4. Назвіть стиль, у якому вживають слова *базис, гіпотеза, дефініція, класифікація, критерій*.

А. Художній стиль.

Б. Публіцистичний стиль.

В. Офіційно-діловий стиль.

Г. Науковий стиль.

5. У котрому рядку всі словосполучення правильні?

А. По закону, надіслати по пошті.

Б. Відповідно з законом, укладати договір.

В. Відповідно до закону, надіслати поштою.

Г. Відповідно закону, вжити заходи.

Тема практичного заняття 5.

ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ.

План

1. Поняття про мову та мовлення. Функції мови.
2. Лексикологія як наука. Слово як основна мовна одиниця.
3. Поняття однозначності та багатозначності у мові.
4. Класифікація лексики української мови за вживанням.
5. Міжмовна омонімія.
6. Терміни і професіоналізми.
7. Поділ лексики української мови щодо походження.

Доповідь:

1. Тавтологія і плеоназм в українській мові.
2. Явище паронімії і приклади помилок у мовленні.
3. Явище міжмовної омонімії в українській мові.

Завдання 1. Відредагуйте слова та словосполучення:

ведучий спеціаліст, великий об'єм роботи, вільна вакансія, нести наказання, при закритих дверях, приймати участь, сімейне положення, слідуючий розпорядок, текучі справи, учбова група, виключення з правил, відклонити пропозицію, вредна привичка, говорити на українській мові, головокружіння, заказний лист, заключити договір, згідно закону, моя автобіографія, ведучий спеціаліст, великий об'єм роботи, вільна вакансія, нести наказання, при закритих дверях, приймати участь, сімейне положення, слідуючий розпорядок, текучі справи, учбова група, відкрити двері, другим разом, зробити вірний висновок, клубніка, ключове завдання, кидатися в очі, мебель, називати по імені, переписка, піднімати питання, битком набитий, бігло читати, проїзний білет, перше блюдо, бути в готовності, в значній мірі, виникло протиріччя, віддихнути, відновити в должности.

Завдання 2. Пояснити значення паронімів, скласти з ними словосполучення:

рятівник – рятувальник, адресант – адресат, адрес – адреса, особовий – особистий, компанія – компанія відкрити – відчинити, логічний – логістичний, освітлений – освічений, виборний – виборчий, однобічний – односторонній, музикальний – музичний, ефектний – ефективний, освітлений – освічений, виборний – виборчий, афект – ефект, військовий – воєнний, абонент – абонемент, дружний – дружній, громадський – громадянський

Завдання 3. Поясніть значення слів. Складіть з ними словосполучення.

Заказати, наглий, білет, другий, луна, заставити, доказати, блюдо, шар.

Тести

1. Правильно вжито слово *заказано* у рядку:

- A) заказано автобус;
- B) заказано ходити по газону;
- B) заказано подарунок;
- Г) заказано каву.

2. Правильно вжито слово *адрес* у рядку:

- A) електронний адрес;
- B) адрес відправника;
- B) адрес проживання;
- Г) вітальний адрес.

3. Які мовні норми порушено в поданих словосполученнях: *здавати іспит; доказувати теорему?*

- A. Лексичні.
- B. Морфологічні.
- B. Орфоепічні.
- Г. Синтаксичні.

4. У котрому рядку подано словосполучення без тавтології та плеоназму?

- A. Перспектива на майбутнє.